

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ДІЄСЛІВ У РІЗНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛЯХ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Тетяна ТОКАРЕВА (Кропивницький, Україна)

У статті розглядаються стилістичні властивості дієслів із точки зору їх вживання у текстах різних функціональних стилів як засобів виразності. На основі опрацювання та аналізу фактичного матеріалу подано основні характерні ознаки дієслова як стилістичного засобу, його роль у передачі подій та динаміки тексту, деякі виразні особливості категорії особи та словотвірчі можливості дієслова в німецькій мові.

Ключові слова: дієслово, семантична класифікація дієслів, динаміка, вираження процесів та дій, функціональний стиль, категорія особи.

В статье рассматриваются стилистические свойства глаголов с точки зрения их употребления в текстах различных функциональных стилей как выразительных средств. На основе обработки и анализа фактического материала представлены основные характерные признаки глагола как стилистического средства, его роль в передаче событий и динамики текста, некоторые выразительные особенности категории лица а также словообразовательные возможности глагола в немецком языке.

Ключевые слова: глагол, семантическая классификация глаголов, динамика, выражение процессов и действий, функциональный стиль, категория лица.

In the article stylistic properties of verbs are examined from the point of view of their use in texts of different functional styles as devices of expressiveness. The verb in German is a major part of speech. If to compare with other parts of speech it has the richest paradigm. The verb functions as the structural centre of a sentence due to its valency features. The verb is the most peculiar to various transformations. The stylistic features determined by grammatical meaning were analysed. The influence of extralingual factors on the lexical meaning and morphological structure is also researched.

The special function of the verb in fiction and nonfiction and formal style were considered. On the basis of analysis of actual material the basic characteristic features of verb as stylistic means, his role in the transmission of events and dynamics of the text, some expressive peculiarities of category of person and word-formation possibilities of the German verb are given.

Key words: verb, semantic classification of verbs, dynamics, expression of processes and actions, functional style, category of person.

Зв'язки стилістики з граматикую беруть початок ще за античної риторики. Граматика в античні часи визначалася як мистецтво гарної мови. Автор першої грецької граматики Діонісій (II ст. до н.е.) називав граматикую знання того, що говорять поети і прозаїки отже, гарної літературної мови. Він визначав компетенцію граматики як: творення тексту, належне читання, пояснення й естетичний коментар. За часів пізньої античності граматика виконувала пропедевтичні мовно-літературні функції до вивчення риторики. Саме граматика, риторика і діалектика становили цикл вільних наук [1, с.40]. В епоху Ренесансу (XV – XVI ст.) риторика була основою гуманітарної освіти в усіх університетах Європи, сприяла встановленню духовних контактів між людьми та вдосконаленню моралі. З усіх наступних епох найбільш широкого розквіту зазнала риторика часу бароко, коли розбудовується теорія стилів, троп і фігур, з'являється поняття стилю народу, епохи, автора.

У XVII ст. риторика втратила зв'язки з філософією та пізніше ввійшла своїм змістом та окремими підсистемами і правилами в інші науки і навчальні дисципліни, а саме: частково

ввійшла в граматику, теорію комунікації, психолінгвістику та ін. Стосовно граматичної стилістики, то вона не повторює граматику, а досліджений нею матеріал вивчається в аспекті стилістичних протиставлень з тим, щоб виявити арсенал граматичних засобів, здатних до творення певних стилістичних ефектів відповідно до мети і призначення мовлення [1, с.41]. Граматична стилістика, зокрема морфологічна, досліджує ті морфологічні одиниці, що мають виразне стилістичне забарвлення і порівняно легко підлягають лінгвістичному аналізу. З розвитком стилістичної науки об'єктом морфологічної стилістики є весь комплекс морфологічних елементів, дібраних мовцем зумисне з певною метою чи спонтанно у процесі створення тексту чи стилістичного відтінку певного стилю, тобто та морфологічна структура, що в поєднанні із структурами різних рівнів цього самого виду мовлення становить специфіку певного стилю, його систему.

«Стилістичні дослідження з морфології доцільно провадити у двох напрямках: один з них – розгляд морфологічної системи загальнонаціональної мови у стилістичному аспекті відповідно до змісту висловлення, сфери використання мовного матеріалу; другий – аналіз і опис морфологічної системи кожного з функціональних стилів, зіставлення результатів, для того, щоб виявити специфічні особливості морфологічної структури основних стилів, її зумовленість і закономірність у процесі розвитку [1, с.48].»

Морфологічні одиниці мови не однозначні у стилістичному відношенні і неоднакові за обсягом стилістичних конотацій. Стилістичні можливості частин мови визначаються категоріальними значеннями кожної частини мови та способами організації слів у текстах певних стилів і жанрів. Основу текстів будь-якого стилю складають переважно повнозначні частини мови. Саме через них об'єктивна реальність знаходить своє вираження в мові опосередковано, в усій своїй складності і найрізноманітніших зв'язках [1, с.42,49].

Серед усіх частин мови найбагатшою стилістичною категорією є дієслово. Це зумовлено великим обсягом лексичної семантики дієслова (дія, процес, стан, рух, переміщення) і різнотипністю морфологічних категорій, значень, форм дієслів. Перехідність/неперехідність семантичного змісту і формально-граматичного вираження створює передумову для появи стилістичних можливостей дієслівних форм. При декореляції таких співвіднесень чи трансформаціях синтаксичних структур стилістичні можливості дієслівних форм збільшуються.

Дослідженню стилістичних можливостей дієслів значну увагу приділено у працях таких філологів та мовознавців як Л.І.Мацько, Є.П.Тимченко, К.-Д.Бюнтіг, Г.Ю.Герінгер, Е.Різель, Е.Шендельс, И.Фляйшер та інші.

Завдання цієї статті полягає у розгляді стилістичних властивостей дієслова та визначенні основних характерних ознак даної частини мови як стилістичного засобу у різних функціональних стилях.

У німецькій мові дієслово – найважливіша частина мови, оскільки вона має порівняно з іншими частинами мови найбагатшу парадигму, а завдяки своїм валентним особливостям і можливостям становить структурний центр речення. Дієслова класифікують: за семантичним значенням, синтаксичними зв'язками з іншими словами в реченні, а також за морфологічними ознаками. За семантичним значенням дієслова поділяються на чотири групи: повнозначні (*Vollverben*), модальні (*Modalverben*), копулативні, або дієслова-зв'язки (*kopulative Verben*) і допоміжні (*Hilfsverben*).

Повнозначні дієслова мають повне і конкретне семантичне значення, а тому й самостійну синтаксичну функцію. У реченні виступають переважно в ролі присудка. Вони означають: а) дію (*Tätigkeits- oder Handlungsverben*): *graben, laufen, schreiben, schwimmen*; б) процес (*Vorgangsverben*): *behaupten, denken, fühlen, sehen, verstehen, zweifeln*; в) стан (*Zustandsverben*): *leben, liegen, schlafen, sitzen, stehen, wachen, wohnen*; г) подію (*Geschehensverben*): *geschehen, gelingen, vorfallen, vorkommen*; д) перехід з одного стану в інший: *einfrieren, einschlafen, erwachen, genesen, reifen, sterben*; е) явища природи (*Witterungsverben*): *blitzen, donnern, hageln, regnen, schneien*.

Модальні дієслова показують ставлення особи, яка виконує дію, до самої дії, вираженої повнозначним дієсловом, або ставлення особи, яка говорить, до змісту сказаного. Разом з

повнозначними дієсловами вони утворюють складний дієслівний присудок. Це дієслова *wollen, sollen, müssen, können, dürfen, mögen*.

Копулативні дієслова мають послаблене семантичне значення і вживаються для сполучення підмета з іменною частиною присудка. Це дієслова *sein* і *werden*. Функції дієслова-зв'язки можуть виконувати також повнозначні дієслова: *bleiben, erscheinen, finden, gelten, heißen, machen, nehmen, nennen, scheinen*.

Допоміжні дієслова повністю втрачають своє лексичне значення і виконують лише граматичну функцію. Вони вживаються для утворення аналітичних форм дієслова (*haben, sein, werden*). Допоміжні дієслова можуть вживатися самостійно, якщо вони зберігають своє первісне лексичне значення. Тоді вони виконують роль присудка, наприклад: *Es hatte ein Mann einen Esel ... (Brüder Grimm) "Und dann, er ist ja doch Landrat. Und vielleicht will er auch noch höher." - „Gewiss, will er. Und er wird auch noch.“ (Th. Fontane)*

Близькі до допоміжних дієслів також дієслова *anfangen, anheben, aufhören, beginnen, fortfahren, fortsetzen, enden, pflegen*, які самі не виражають дії, а вказують на характер перебігу дії, вираженої іншим дієсловом. Вони вживаються як частина складеного дієслівного присудка.

За способом протікання дії дієслова поділяються на термінативні (*terminative*) і курсивні (*kursive*). Лексичне значення термінативних дієслів пов'язане з поняттям про обмеженість дії, ці дієслова позначають раптову дію, її початок або кінець, поступовий перехід в інший стан: *abfahren, aufblühen, ausverkaufen, einfrieren, erröten, erschöpfen*. Курсивні дієслова виражають рівномірно тривалу, нічим не обмежену дію: *arbeiten, bauen, fahren, lernen, essen* тощо [2, с.10-11].

Дієслово є такою частиною мови, яка є найбільш схильною до різноманітних перетворень, дієслова складають приблизно чверть словникового запасу німецької мови [5, с. 21]. Дієслова виражають дії, стан, процеси, визначають їх у часовому відношенні, пов'язують із носіями дії. Дієслово відкриває справа і зліва багато вільних місць (за О.Потебнею – синтаксичні перспективи). Це привносить певний неспокій в усталений світ іменників. Отже, можна зробити такий висновок: чим динамічнішою повинна бути подія, тим більше дієслів використовується для її зображення чи у повідомленні про неї [9, с. 113]. Спосіб викладу з великою часткою дієслів називають дієслівним стилем. Є навіть дієслівні метафори: *vor Wut kochen; Die Sterne zittern*.

Дієслово активне у всіх стилях, тому що без нього фактично немає речень, воно в предикативному центрі головне, але різні стилі надають перевагу неоднаковим дієслівним формам. В офіційно-діловому стилі помітними є інфінітив, дієприкметник та дієприслівник, у науковому поряд з ними виділяються безособові дієслова. Художній стиль користується всіма дієслівними формами, проте надає перевагу особовим формам та формам минулого часу дієслів. Художній текст на них ніби рухається. Динамізм реального та уявного світів, різноманітні метафори виражаються переважно через семантику і різні форми дієслів.

«Стилістичні дослідження морфології переконливо доводять, що використання частин мови є стилерозрізнявальною ознакою: певні стилі характеризуються вищою частотністю окремих частин мови і низькою частотністю решти частин мови. Така нерівномірність, а часом і диспропорція використання частин мови у різних стилях сучасної мови не є відхиленням від норми, а, навпаки, складає норму стилів, входить у систему його мовних засобів.

У художньому творі не просто повідомляються факти, явища, події, вчинки осіб, а трансформується правда життя в художній домисел, передається через складну систему образів і мікрообразів. Основою мовотворення образів і мікрообразів слугують іменники, які завдяки своїй номінативній функції є назвами описуваних реалій. Проте образ створюється, виростає в процесі розгортання подій, деталізації сюжету, художньої конкретизації самого образу і того, що його оточує в процесі живописання. Тут неабияка роль належить дієсловам [1, с.58]».

Без «дієслівного сюжетоведення» не можна уявити художній твір. Надзвичайно багаті стильові і стилістичні можливості дієслова. Вони зумовлюються самою суттю цієї частини мови – виражати динамічну ознаку у її стосунку до діяча і до об'єкта дії. Звідси й

різноманіття значень, багатство морфологічних форм, яке такою мірою, як у дієслова, не спостерігається більше в жодній частині мови. Найбільше стилістичних відтінків виявляють часові й особові форми дієслів при заміщенні семантичного і граматичного значень часу, особи.

Варіантні форми дієслів – повні і скорочені – різняться сферою використання, характеризують усно-розмовне мовлення. Це саме стосується і деминутивних форм інфінітива. Отже, стильові і стилістичні можливості морфологічних одиниць визначаються передусім граматичним значенням і їх взаємозв'язками з лексичними, впливом екстралінгвістичних чинників на лексичне значення і морфологічну форму, а також внутрішнім розвитком граматичної структури мови, в результаті якого деякі морфологічні елементи на певному етапі можуть то заміщуватися ближче до ядра граматичної структури і бути активними компонентами, то відступати на другий план, у пасивний запас мови [1, с. 58].

Детектив «Операція «Вогняна куля» Яна Флемінга (1908-1964), головна діюча особа якого агент 007 Джеймс Бонд, починається так: *Das große Tierauge starrte kalt auf Bond und dann hinunter auf den langsam absackenden Gegner. Jetzt tat der Fisch einen fürchterlich gähnenden Schluck, drehte sich herum, erlebte in seiner ganzen Länge und stieß hinab. Mit weit offenem Rachen verbiss er sich in die rechte Schulter seines Opfers, schüttelte es wütend...*». Цей початок обіцяє дуже напружений сюжет. Детектив був екранізований під назвою «Вогняна куля» і започаткував серію надзвичайно популярних фільмів про Джеймса Бонда. Цей жанр отримав назву «екшн», від англійського слова *action* (дія). Вибір слова для назви жанру фільму є досить вдалим, оскільки саме дієслова виступають тут носіями дії. Загалом, проаналізувавши дієслова, можна виявити серед них такі, які мають сильний виразний ефект, вони не лише виражають дію, але й дуже чітко характеризують сцени: *starren, sich herumdrehen, erleben, hinabstoßen, sich verbeißen, schütteln*; у дієприкметникових формах завуальовані сильні дієслова: *absackend, gähnend*. Тут є лише одне стилістично слабке, неточне дієслово: *tat ... einen ... Schluck*; це можна було б виразити та перекласти краще, хоча за словом *Schluck* приховане слово *schlucken*, ще одне сильне дієслово, яке має достатньо великий виразний ефект.

Такий стиль здебільшого називають дієслівним (*Verbalstil*). Не лише у сучасних детективах можна зустріти вербальний стиль. У епоху Бароко поет Фрідріх фон Логау (1604-1655) показав силу дієслів у німецькій мові так:

Die deutsche Sprache

*Kann die deutsche Sprache schnauben,
schnarchen, poltern, donnern, krachen.
Kann sie doch auch spielen, scherzen,
liebeln, gütteln, kürmeln, lauchen.*

Наступний уривок із роману Гете «Страждання молодого Вертера» також насичений дієсловами: «*Ein Nachbar sah den Blick vom Pulver und hörte den Schuss fallen; da aber alles stille blieb, achtete er nicht weiter drauf Morgens um sechs tritt der Bediente herein mit dem Lichte. Er findet seinen Herrn an der Erde, die Pistole und Blut. Er ruft, er fasst ihn an; keine Antwort, er röcht nur noch. Er läuft nach den Ärzten, nach Alberten. Lotte hört die Schelle ziehen, ein Zittern ergreift alle ihre Glieder. Sie weckte ihren Mann, sie stehen auf der Bediente bringt heulend und stotternd die Nachricht. Lotte sinkt ohnmächtig vor Alberten nieder ...* [4, с. 225-226]».

Оскільки дієслова позначають зміни, дії та процеси, то будь-який текст, що містить велику кількість дієслів, має динамічний характер: щось постійно відбувається. Саме дієслова «вдихають життя» у речення, вони можуть викликати напруження, створюють враження співучасті у подіях. Крім того, вони надають реченням своєрідного граматичного характеру. Дієслова розмежовують як окремо взяті речення, так і висловлювання в цілому, вони тримають читача і слухача у курсі подій. При їх допомозі уточнюється, як саме пов'язуються між собою окремі частини речення. Таким чином вони створюють порядок і чіткість. Наведемо для прикладу уривок із оповідання Рольфа Кренцера „*Meine Schüler*“:

«Sie können nicht lesen, nicht schreiben und rechnen. Einige können nicht oder nur schlecht sprechen... Trotzdem kommen sie jeden Morgen zu mir in die Schule. Die Schüler meiner Klasse sind alle über zehn Jahre alt. Sie können noch nicht einmal allein zur Schule kommen. Deshalb werden sie jeden Morgen mit einem Bus gebracht und nachmittags wieder abgeholt. Eine Schule, in der geistig behinderte Kinder unterrichtet werden. Ihr Verstand ist so winzig, dass sie nicht lesen, schreiben und rechnen lernen können. Aber sie können spielen, lachen, singen, weinen, streiten, arbeiten und sich freuen wie alle anderen Schüler auch [7, с. 63]“.

У будь-якому випадку вживання дієслів залежить також і від виду тексту. Оповідання, завдяки дієсловам, стають більш «живими», а от у телефонних довідниках, приміром, або ж у текстах, що оформлені, наприклад, у вигляді змісту книги, дієслова трапляються рідко.

У німецькій мові більше ніж десять тисяч повнозначних дієслів. Але яку кількість із них ми використовуємо? В основному ми користуємося загальнозживаними дієсловами, серед них і такі як *tun* та *machen*. Стилiстичний же ефект досягається завдяки використанню спеціально дiбраних слiв, якi надають висловлюванню чiткостi та забарвленостi. Проiлюструємо це на прикладi короткого уривку iз твору Генріха Гейне: „... *als ich in den Bädern von Lucca war, lobte ich meinen Hauswirt, der mir dort so guten Tee gab, wie ich noch nie getrunken. Dieses Loblied hatte ich auch bei Lady Woolen, die mit mir in demselben Hause wohnte, sehr oft angestimmt, und diese Dame wunderte sich darüber um so mehr, da sie, wie sie klagte, trotz allen Bitten von unserem Hauswirte keinen guten Tee erhalten konnte und deshalb genötigt war, ihren Tee per Estafete aus Livorno kommen zu lassen – „der ist aber himmlisch!“ setzte sie hinzu und lächelte göttlich. „Milady“, erwiderte ich, „ich wette, der meinige ist noch viel besser“. Die Damen, die zufällig gegenwärtig, wurden jetzt von mir zum Tee eingeladen, und sie versprachen, des anderen Tages um sechs Uhr auf jenem heiteren Hügel zu erscheinen, wo man so traulich beisammen sitzen und ins Tal hinabschauen kann.*

Die Stunde kam, Tischchen gedeckt, Butterbrötchen geschnitten, Dämchen vergnügt schwatzend – aber es kam kein Tee... Die Sonnenschatten beleuchteten nur noch die Häupter der Berge, und ich machte die Damen darauf aufmerksam, dass die Sonne nur zögernd scheide und sichtbar ungerne die Gesellschaft ihrer Mitsonne verlasse. Das war gut gesagt – aber der Tee kam nicht. Endlich, endlich, mit seufzendem Gesichte, kam mein Hauswirt und frug: ob wir nicht Sorbett statt des Tees genießen wollten?“Tee! Tee“ riefen wir alle einstimmig. „Und zwar denselben“ – setzte ich hinzu – „den ich täglich trinke. – „Von demselben, Exzellenzen? Es ist nicht möglich!“ – „Weshalb nicht möglich?“ rief ich verdrießlich. Immer verlegener wurde mein Hauswirt, er stammelte, er stockte, nur nach langem Sträuben kam er zu einem Geständnis – es löste sich das schreckliche Rätsel ... und der Tee, der mir so gut geschmeckt, und wovon ich so viel geprahlt, war nichts anderes als der jedesmalige Aufguß von demselben Tee, den meine Hausgenossin, Lady Woolen, aus Livorno kommen ließ...“. То ж, якби автор у всіх випадках використовував лише дієслово *sagen*, цей уривок не був би таким красномовним ... Але необхідно добирати влучні дієслова. Багато дієслів мають велику кількість споріднених дієслів, які є більш чіткими та доречними. У такий спосіб автор може уникати непорозумінь з боку читача, який, у свою чергу, отримуватиме більшу насолоду від читання. Та дiбрані дієслова повинні бути обов'язково доречними, iнакше можна здатися смiшним. Коли, наприклад, учень повертається зі школи і говорить: „*Mich dürstet und hungert*“, він може викликати цими словами посмішку оточуючих – на що він, певно, і сподівався [7, с. 64].

Особові форми дієслів мають як конкретне, так і узагальнююче (загальне) значення: *Jetzt hatten wir Juni, kühl, regnerisch ... (S.Lenz. Ihre Schwester)*. Так, вживання другої особи може мати узагальнюючий характер або може створювати інтимну довіру. *Greif niemals in ein Wespennest! Doch wenn du greifst, dann greife fest (Sprichwort)*. В ідіоматичних виразах чітко спостерігається наближення до неозначено-особового займенника *man*: *Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen. Wie man sich betet, so liegt man*.

Коли перша особа однини замінюється третьою особою, це надає реченню (або висловлюванню) переконливості, урочистості, наприклад у передмові до підручника з історії німецької мови В.Шмідт пише: „*So darf der Verfasser hoffen, dass...*“.

Так само чинять, коли не хочуть називати себе прямо, часто у розмовах між батьками та їхніми дітьми. Мама звертається до дитини і вживає замість займенника „*wir*“ словосполучення „*deine Eltern*“,

наприклад: *“Du kannst sicher sein, nicht wahr, dass deine Eltern nur dein Bestes im Auge haben“* (Th. Mann. *Buddenbrooks*). Вживання третьої особи однини замість форми ввічливого звертання справляє враження відстороненості, неввічливого ставлення: *„Zwei Wohnungen, und er weiß nicht, – ja, ein eigentümlicher Herr sind Sie“* (B.Kellermann. *Der 9. November*). Вживання першої особи множини замість однини у наукових розвідках визначається як *pluralis modestiae* („множина скромності“): *„Wir (der Autor) gehen jetzt noch auf unsere Untersuchungsergebnisse ein.“* Але сьогодні у німецькомовному науковому дискурсі все частіше вживається форма однини: *„Bei der Darstellung der Varianz von Themenstrukturmustern folge ich Müller (2002, 346), der, (...) zu folgender Feststellung gelangt (M.Hofmann. Textmustervarianz)“*. З іншої причини, а саме, з метою активізувати слухачів або читачів, мовець чи той, хто пише, вживає так звану авторську форму множини: *„Nun behandeln wir das Problem ...“*.

У мовленні дорослих, на відміну від дитячого, вживання займенника *wir* замість *du* виражає прихильне, ніжне, пестливе ставлення: *„Und jetzt gehen wir schön in die Schule! Wir werden (du wirst) so etwas nie wieder tun, hörst du?“* [3, с. 128-130]. Ці форми можна зустріти і у мовленні деяких лікарів під час прийому пацієнтів: *„Nun, Frau Meier, wie geht es uns denn heute?“* та у розмові з пацієнтами у лікарні: *„Wie fühlen wir uns?“*.

Під час церковних богослужінь вживається не ввічлива форма *Sie*, а друга особа множини *ihr*: *“Brüder und Schwester, ihr habt euch versammelt...“*

Утворення нових слів передає творчу силу мови і креативність самого мовця. Нові, креативні способи утворення слів мають і стилістичну цінність. Словотвір пропонує простір для творчості, він надає можливість для експериментів зі словами. Зразки утворення нових слів (зокрема дієслів) сприятимуть розумінню читачами запропонованого тексту. Наприклад, дієслово *geigen* утворене від іменника *Geige*. Воно позначає музикування (гру) на інструменті. Таким же чином ми можемо утворювати наступні дієслова, які позначають дію: *harfen, orgeln, flöten, trommeln* та ін.

Але не треба випускати з уваги і вплив цих новоутворених слів. Вони мають своєрідний вплив на читачів, спонукають їх до аналізу, мають розважальний характер. Справжній письменник повинен використовувати всі можливості словотвору, елегантність конструкції, спонукання до пояснення, перевагу скорочення. Та необхідно зважати і на побічний вплив: чи має новоутворене слово іронічний відтінок, чи воно висловлює оціночне судження, чи, можливо, має про вокативний характер? Як необхідно реагувати, коли хтось, приміром, скаже: *„Wenn ich recht schmutzige Hände habe, tränke ich sie mit Wasser und entschmutze sie also; dann sind sie pflegeleicht“*?

Необхідно зважати й на наступне, а саме: від іменника *Laute* можна було б утворити дієслово *lauten*, але таке дієслово вже утворене від іменника *Laut*, воно має дещо інше значення. Від іменника *Zither* можна утворити дієслово *zithern*, але воно близьке до дієслова *zittern* і їх можна переплутати. Так само і дієслово *raucken* від іменника *Rauke*. Ці новоутворення не заборонені, але треба обдумати вплив даного слова. У правильному контексті вони можуть бути вжиті цілком доречно [7, с. 193].

При утворенні нових слів може виникнути «конфлікт» з іншими, вже існуючими словами. Заново утворене слово може вже існувати у іншому значенні, або ж зміст новоутвореного слова вже використаний. Ці обставини можуть блокувати утворення нових слів. Складно утворити дієслово від іменника *Tuba*: *tubaen* вряд чи підходить, а *tuben* дуже схоже на іменник *Tube*. Те ж саме спостерігається і з іменниками *Cello Piano Oboe*. Речення *«Und gittarts du?»* звучить дуже незвично.

Новоутворене дієслово не повинно бути складним для вимови, у ньому не повинно бути якихось незвичних послідовностей звуків, воно не повинно бути занадто довгим чи складним. Складні слова чи слова іншомовного походження, як наприклад у реченні *«Ich blockflöte und sackpfeife»* є такими ж дивними та незвичними, як *fagotten, klarnetten*, чи *schalmeien*. А чому б і не *pianieren*? Різні варіанти є тут можливими. Назва рідкісного інструменту чи багатозначна назва не зовсім підходять для цього, наприклад: *Kannst du hornen?* У даному випадку чіткість висловленого питання залежить від контексту та

відповідності дієслова. За аналогією співбесідник може утворити, наприклад, наступні слова: *Er geigt besser, als ich flöte. Wir vertreiben uns die Zeit, indem wir geigten und harften.*

Новоутворене слово повинно бути прозорим і зрозумілим у певному зв'язку. Такі дієслова, як *trompeten, flöten, posaunen* можуть вживатися для характеристики способу мовлення певної особи, так можна розуміти й інші аналогічні новоутворені слова, наприклад *schalmeien*. Часто значення новоутвореного слова не є нейтральним, а має оціночний відтінок. Іноді новоутворення мають іронічне забарвлення, тому що автор відмежується від них, тримає дистанцію між собою і ними [7, с. 197].

Отже, за наслідками стилістичних досліджень морфології, використання частин мови є стилерозрізнявальною ознакою. Оскільки у кожній розвиненій мові дієслова становлять найчисленнішу групу лексем, то вони є активними у всіх стилях. Дієслово як частина мови має свої лексичні та граматичні властивості, які обумовлюють його значення та його стилістичну цінність. Особливу роль відіграють дієслова у стилі художньої літератури. Науковий, офіційно-діловий та побутовий стиль характеризуються меншою частотою вживання дієслів, що обумовлено необхідністю створення певних стилістичних ефектів відповідно до мети та призначення мовлення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Мацько Л.І. та ін. Стилістика української мови: Підручник / Л.І.Мацько, О.М.Сидоренко, О.М.Мацько; За ред. Л.І.Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
2. Смеречанський Р.І. Довідник з граматики німецької мови: Довідк. вид. – К.: Рад. шк., 1989. – 304 с.
3. Тимченко С.П. Порівняльна стилістика німецької та української мов. Навчальний посібник. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 240 с.
4. Büntig, Karl-Dieter (Prof. Dr.). Ratgeber. Stilsicheres Deutsch. Tandem Verlag GmbH, Königswinter, Köln. – 320 S.
5. Erben J. Abriss der deutschen Grammatik. – Berlin: Erich Schmidt Vlg., 1996. S. 196.
6. Fleischner W., Michel G., Starke G. Stilistik der deutschen Gegenwartssprache. – 2.A. – Frankfurt/Main: Peter Lang. 1996. – 341 S.
7. Heringer, Hans Jurgen. Grammatik und Stil. Praktische Grammatik des Deutschen. 1989 Cornelsen Verlag, Berlin., – 384 s. 1. Auflage – 2. Druck 1995.
8. Möller G. Praktische Stillehre/ Bearb. von U.Fix. – Leipzig: Bibliographisches Institut, 1986. – 244 S.
9. Riesel E., Schendels E. Deutsche Stilistik. – M.: Hochschule, 1975. – 316 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Токарева – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач секції німецької філології (кафедра германської філології) Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми стилістики німецької мови.